

สอนการออกแบบหลุมขมครก

สายฝนอันโปรยปรายดำเนินในช่วงเวลานี้ ช่วยบรรเทาความแห้งแล้งและเดือดร้อนให้เกษตรกรชาวไทยได้ช่วงเวลาหนึ่ง หลังจากประเทศไทยเผชิญวิกฤตภัยแล้งอย่างรุนแรงที่สุดในรอบ 50 ปี เมื่อช่วงเดือนที่ผ่านมา หากแต่เราไม่อาจวางใจได้เลย ด้วยนักวิชาการคาดการณ์ไว้ว่าปรากฏการณ์เอลนีโญจะยืดเยื้อยาวนานถึง 3 ปี และน้ำที่เต็มเข้าเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ก็ยังไม่ถึงร้อยละ 40 ซึ่งคาดได้ไม่ยากว่าช่วงฤดูแล้งปีหน้าอาจจะต้องเผชิญกับภัยแล้งอีกครั้ง วันหนึ่งถึงแม้รัฐบาลจะเร่งทำแนวทางแก้ไขและเยียวยาปัญหาภัยแล้ง จึงไม่สำคัญเท่าเกษตรกรชาวนาหรือแม้กระทั่งคนในเมือง ควรต้องลุกขึ้นมาลงมือและแก้ปัญหาด้วยตนเอง

แนวทางหนึ่งซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเคยพระราชทานไว้ คือ การทำ "หลุมขมครก" ในพื้นที่ของตนเอง พระองค์ท่านทรงเปรียบเทียบกับน้ำป่าสักที่ทรงท่วมมากที่สุดเป็นถาดขมครกขนาดใหญ่ ถ้าแต่ละครัวเรือนปรับพื้นที่ทำกินของตนเอง ให้สามารถเก็บกักน้ำไว้ในทุกรูปแบบ ทั้งบนดิน ใต้ดิน ในตุ่ม หรือในแทงค์น้ำ ก็เปรียบเสมือนเป็นหนึ่งในหลุมขมครกในถาดใหญ่ ที่จะไม่นำน้ำเข้ามาในอย่างเพียงพอลดลงก็มี ไม่ต้องเผชิญหน้ากับวิกฤตภัยแล้งเหมือนอย่างนี้ และยังช่วยชะลอน้ำไว้ไม่ให้ไหลท่วมลงปลายน้ำที่กรุงเทพฯ เหมือนเมื่อปี 2554 โดยพื้นที่ทุกขนาดไม่ว่าจะไม่กว้างขวาง หรือหลายสิบไร่ ก็สามารถทำ "หลุมขมครก" ในแบบของตัวเอง ให้เหมาะสมแก่การใช้งานได้เช่นกัน

สถาบันเศรษฐกิจพอเพียง มูลนิธิกสิกรรมธรรมชาติ บริษัท เซฟรอนประเทศไทยสำรวจและผลิต จำกัด รายการเจาะใจ และภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน ผนึกกำลังกันดำเนินโครงการ **พลังคนสร้างสรรค์โลก รวมพลังตามรอยพ่อของแผ่นดิน** ต่อเนื่องเป็นปี 3 โดยมีเป้าหมาย **แสนหลุมขมครกหยุดท่วม หยุดแล้ง ลุ่มน้ำป่าสักอย่างยั่งยืน** ตามแนวทางศาสตร์พระราชา และภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ลุ่มน้ำป่าสัก โดยปีนี้เดินทางไปยังจังหวัดลพบุรี ซึ่งเป็นหนึ่งในพื้นที่ประสบ "ภัยแล้ง" เริ่มต้นจากโรงเรียนสงครามพิเศษ หน่วยบัญชาการสงครามพิเศษ จ.ลพบุรี ซึ่งไป จ.เพชรบูรณ์ ถึง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา จ.ลพบุรี รวมระยะทาง 433 กิโลเมตร

กิจกรรมในปี นี้ เน้นการเรียนรู้และลงมือแก้ปัญหาภัยแล้ง ด้วย "หลุมขมครก" ที่ทุกคนสามารถเรียนรู้และออกแบบได้ด้วยตัวเอง โดยทีมสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ช่วยสอนหลักการออกแบบพื้นที่ตามภูมิสังคม คือ การดูตัวแปร 5 ประการคือ ดิน น้ำ ลม ไฟ และ คน แล้วออกแบบให้เหมาะสมกับขนาดพื้นที่ ไม่ว่าจะขนาดใหญ่เกินกว่า 10 ไร่ขึ้นไป ขนาดกลาง หรือขนาดเล็กเพียงหลักตารางวา เช่น บ้านเรือนที่อยู่ในเมือง ก็สามารถทำเป็นหลุมขมครกได้ และไม่ว่าภูมิประเทศจะเป็นที่ราบลุ่ม ที่เชิงเขา ที่บนเขา รวมถึงความต้องการประโยชน์ใช้สอยของเจ้าของพื้นที่ว่าเน้นปลูกพืชทำกินชนิดใดเป็นหลักหรือจะปลูกป่า 3 อย่างประโยชน์ 4 อย่าง เพื่อในแต่ละคนออกแบบ "หลุมขมครกในแบบของคุณ" ได้เพียงมีแบบร่างโมเดลที่ดินและรู้ว่าทิศเหนืออยู่ด้านไหนก็สามารถออกแบบได้เอง

ประเสริฐ ขวัญเผือก เกษตรกรต้นแบบความสำเร็จในการดำรงชีวิตอยู่บนวิถีแห่งความพอเพียงแล้ว ภัยแล้งไม่ส่งผลกระทบต่อสวนกล้วย 10 ไร่ของเขา เพราะที่ผ่านมามีตามศาสตร์พระราชา

หลุมขมครก

ในแบบของคุณ

Green & Good Life

โมเดลหลุมขมครก

ต้นไม้หลายชนิดในป่าซับลังกา

คลองไส้ไก่ขนาดใหญ่

แม้ที่ดินจะอยู่ติดแม่น้ำป่าสัก "ที่ดินของผมขุดคลองไส้ไก่ เพื่อเปลี่ยนน้ำให้กระจายเข้าพื้นที่ ถ้าฝนไม่ตก 3 ปี ก็ยังมีน้ำใช้ปลูกกล้วย เพราะมีหนองน้ำขนาดใหญ่อยู่ในสวน และไม่ต้องนำก้นด้วย เพราะมีโอ่งขนาดใหญ่เก็บน้ำฝนหลายสิบโอ่ง เคยทำมาหลายอย่าง ทั้งเลี้ยงหมู เลี้ยงวัว เพาะเห็ด ก็มีช่วงจังหวะที่ดีและไม่ดีบ้างเป็นที่สิ้นจรรยาคิดว่า เราตกเป็นเครื่องมือหรือเป็นหนี้เพื่อให้กับพวกนายทุน เลยขายทุกอย่าง มาเริ่มต้นปลูกกล้วยพันกว่าต้นด้วยตัวคนเดียว ค่อยๆ ลงมือทำ แดกกลางวันร้อนก็ทำถางดินแทน ทุกวันนี้พออยู่พอกิน ไม่เป็นหนี้ใคร สบายใจขึ้นเยอะครับ"

นอกจากนี้ยังร่วมกันลงมือทำ "หลุมขมครก" หลากหลายรูปแบบในพื้นที่ของคณะฯ เช่น การขุดคลองไส้ไก่รูปเลข 9 บนที่ดินทำกิน 19 ไร่ของผู้ใหญ่ อ้อย **อุทุมพร สุขแพทย** นับได้ว่าเป็นหลุมขมครกที่เพียวฟ้าที่สุด ส่วน "หลุมขมครก" ที่ได้รับความสนใจมาก คือ **บ้านมาลัย คุ่มทอง** ซึ่งมีพื้นที่เพียง 120 ตร.วา ฉีกข้อจำกัดในเรื่องขนาดพื้นที่ว่า ไม่ต้องใหญ่แบบหลายไร่ ก็สามารถเก็บกักน้ำได้ โดยอาศัยเนินเขาหลังบ้านทำฝายขุ่มฉ่ำ ขุดคลองไส้ไก่นำน้ำจากฝายเก็บไว้ในบ่อเล็ก ๆ ใกล้เคียงน้อยพอกิน และทำสวนแนวตั้งสร้างความชุ่มชื้น เพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่า พื้นที่จำกัดขนาดไหนก็อยู่ในเมืองใหญ่ก็สามารถทำ "หลุมขมครก" ได้ เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ ยังพาไปทำซูเปอร์มาร์เก็ตหรือการสร้างแหล่งอาหารจาก "ดินตะกอนทองคำ" ซึ่งเป็น

ดินที่ได้จากตะกอนของแม่น้ำป่าสักที่ไหลมารวมทับถมอยู่ในเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ ที่นับว่ามีสารอาหารอุดมสมบูรณ์มาก เรียนรู้เรื่องศาสตร์การจัดการดินด้วยน้ำหมักชีวภาพ 7 รสที่ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติโลกเจริญ การร่วมกันหาแนวทางแก้ปัญหาชาวนาไทย รวมทั้งผนึกกำลังกับชาวบ้านแควป่าสัก ลงแขกทำ "หลุมขมครก" ด้วยการใช้ชีวะช่วยกันบ่อกักน้ำ รวบรวม ขุดคลองไส้ไก่ เพื่อรับมวลน้ำที่กำลังไหลบ่าหลากมาจากต้นน้ำป่าสัก ทั้งยังช่วยกันปลูกป่าเบญจพรรณแนวกันไฟให้กับป่าชุมชน ในวันสุดท้ายของการเดินทาง ขบวนตามรอยพ่อฯ มุ่งหน้าสู่ "ป่าซับลังกา" ป่าสมบูรณ์ผืนสุดท้าย ของภาคกลาง ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดน้ำหยดแรกที่ไหลลงเขื่อนป่าสักฯ จึงเป็นแหล่งต้นน้ำอันสำคัญและสร้างความชุ่มชื้นโดยช่วยกันสร้างฝายและทำโป่งเทียมเพื่อเป็นแหล่งอาหารของสัตว์ป่า ซึ่งการรักษาป่า คือการรักษาหลุมขมครกขนาดใหญ่ เพราะป่าคือแหล่งกักเก็บน้ำตามธรรมชาติที่ดีที่สุด

ดร. วิวัฒน์ ศัลยกำธร ประธานสถาบันเศรษฐกิจพอเพียง และมูลนิธิกสิกรรมธรรมชาติ กล่าว ว่า วิกฤตภัยแล้งที่เกิดขึ้นทุกวันนี้ เรายังแนวทางแก้ไขและจัดการได้อย่างยั่งยืน ขอเพียงให้มีสติและเชื่อมั่นในแนวทางของพระองค์ท่าน ความยากแค้นไม่ใช่ปัญหา ถ้ามีปัญญาและความอดทน

"ปีที่เราเน้นการถ่ายทอดความรู้ให้ชาวบ้านสามารถออกแบบและลงมือทำหลุมขมครกได้ด้วยตนเองในพื้นที่ทุกขนาด และเป็นเรื่องน่ายินดีที่ชาวบ้านส่วนใหญ่เริ่มตระหนักและเห็นประโยชน์ จนเป็นฝ่ายเข้ามาขอให้เราช่วยแก้ไขปัญหามา เช่น โรงเรียนบ้านแควป่าสักซึ่งต้องการเก็บน้ำที่กำลังหลากลงมา"

สามารถเรียนรู้ศาสตร์พระราชาในการบริหารจัดการ ดิน-น้ำ-ป่า-คน อย่างยั่งยืน และรู้จัก "หลุมขมครก" ให้มากขึ้น กับโครงการ "พลังคนสร้างสรรค์โลก รวมพลังตามรอยพ่อของแผ่นดิน" ปี 3 ทาง Facebook "รวมพลังตามรอยพ่อของแผ่นดิน" ส่วนผู้ที่สนใจลงทะเบียนออกแบบ "หลุมขมครก" ในพื้นที่ของตน ติดต่อที่ <http://natureagriculture.com>